
Spis treści

Mitteleuropa, czyli wpływ i kontrola 11

Grzegorz Kucharczyk

Mitteleuropa 21

Friedrich Naumann

I. Wspólna wojna i jej następstwa 23

Już w czasie wojny musimy wiedzieć, jak Niemiec i mieszkańiec Austro-Węgier zamierzają sobie ułożyć wzajemne stosunki po zakończeniu wojny – każde z tych państw samo w sobie jest zbyt małe – powstanie nowych granic wojskowych pomiędzy niesprzymierzonymi państwami – brak programu w początkowej fazie wojny – dziejowa próba dla *Mitteleuropy* – niezbędna zmiana myślenia; wyrozumiałość dla obcojęzycznych sojuszników – różnice pomiędzy obu sprzymierzonymi mocarstwami; odmienna historia ustrojowa, szczybel rozwoju kapitalizmu i rytm życia – nurty w polityce niemieckiej przeciwne utworzeniu związku środkowoeuropejskiego – nurty przeciwne w Austrii i na Węgrzech – państwową niezależność obu mocarstw może zapewnić tylko sojusz – czy Austro-Węgry muszą się rozpaść? Spojrzenie optymisty – krytyka dotychczasowych stosunków sojuszniczych – czy konieczny jest program dla *Mitteleuropy*? – „Jeden lud braci”

II. Korzenie *Mitteleurop* 53

Do utworzenia środkowoeuropejskiego związku państw konieczna jest świadomość historyczna – przewyżczenie dawnych sporów między Austro-Węgrami a Prusami – polityczne zadanie historiografii; badacze procesu powstawania Rzeszy Bismarckowskiej – Europa Środkowa dawnych cesarzy niemieckich – okres rywalizacji dwóch ośrodków wschodniego pogranicza i Rzeszy Niemieckiej uginającej się pod naporem z Zachodu – okres napoleoński; dawna Rzesza pomiędzy Wschodem a Zachodem – kongres wiedeński i parlament w kościele św. Pawła we Frankfurcie nad Menem; nurt wielko- i małonemiecki – walka Bismarcka z Austrią – środkowoeuropejski geniusz Bismarcka w roku 1866 – wyzwolenie Europy Środkowej spod wpływów francuskich – odcięcie się od Rosji – Bismarck i Andrassy; dwuprzymierze – dziedzictwo Bismarcka

III. Wyznania i narodowości 77

Atmosfera „podróży” ku *Mitteleuropie* – typ mieszkańca Europy Środkowej musi się dopiero ukształtować – dawna rywalizacja o Europę Środkową między Rzymem zachodnim a wschodnim – reformacja i kontrreformacja – Prusy jako protestancki hegemon a Austria jako państwo katolickie – obawy ewangelików – katolicyzm austro-węgierski nie stanowi jedności politycznej – kwestie szkolne i wyznaniowe nigdy nie powinny znaleźć się w kompetencji związku środkowoeuropejskiego – Żydzi środkowoeuropejscy – kwestie narodowościowe w wielkich mocarstwach – dotychczasowe traktowanie mniejszości narodowych w Rzeszy Niemieckiej – polityka Prus wobec Polaków – Niemcy w Austro-Węgrzech – żywioł niemiecki w dawnym państwie austriackim – Metternich – demokracja roku 1848 – przebudzenie mas do uczestnictwa w życiu politycznym – słabnący impet misji germanizacyjnej – specyfika narodu węgierskiego – węgierska ustawa o narodowościach a jej wykonanie w praktyce – Rumuni i Słowianie południowi – zmagania narodowościowe w Austrii – kwestia polska – największe zagrożenie dla monarchii dualistycznej minęło

IV. Środkowoeuropejski naród gospodarczy 117

Historyczny proces rozwoju temperamentów gospodarczych – kapitalizm pierwszej i drugiej fazy – dlaczego inne narody nas lubią? – zorganizowany człowiek niemiecki – angielska i niemiecka metoda pracy – militarystyka w pracy czasu wojny i pokoju – niemieckie idee ekonomiczne powinny określać charakter *Mittleuropy* – osobiste osiągnięcia mieszkańców Austro-Węgier w dziedzinie gospodarczej – zacofane warstwy społeczne – różnice w wydajności pracy – pożądany wspólny rytm pracy w *Mittleuropie* – popularne argumenty przeciwko systematyzacji pracy – jak mogą spożytkować swoją ziemię Węgrzy – robotnicy jako siła ekonomiczna – obawy przed zjednoczeniem gospodarczym organizmów o różnym poziomie wydajności – spodziewane ogniska oporu – wejście do środkowoeuropejskiej wspólnoty pracy jako decyzja duchowa – estetyczna misja Austrii i Wiednia – przykład przyłączenia się ziem południowoniemieckich do Związku Północnoniemieckiego – stopniowe zrastanie się związków specjalistycznych

7

V. Wspólne problemy gospodarki wojennej 146

Uczestnictwo w gospodarce światowej – odcięcie od globalnej wymiany handlowej w wyniku angielskiego planu wojennego; zamknięte państwo handlowe – ocaliły nas nasze zapasy – gospodarka wojenna spod znaku socjalizmu państwowego – finanse wojenne – dalsza ewolucja socjalizmu pod wpływem wydarzeń wojennych – syndykaty państwowe a zabezpieczenie pracowników – socjalistyczna gospodarka zapasami – przejście do gospodarki czasu pokoju po ustaniu systemu wojennego – zorganizowane państwo gospodarcze – czy Austro-Węgry są jednym, czy dwoma organizmami ekonomicznymi? – nie istnieje wspólna gospodarka wojenna – wspólne wojsko przy rozdziale gospodarek? – syndykaty w systemie gospodarki wojennej – waluta austro-węgierska – zadania finansów państwa w okresie powojennym – Niemcy z Rzeszy powinni pomagać tylko wtedy, gdy zostaną o to poproszeni

VI. W systemie gospodarki światowej 173

Powstanie wielkich państw i wielkich obszarów gospodarczych – rosyjski, angielski i północnoamerykański styl sprawowania rządów na poziomie ponadnarodowym – geneza idei międzynarodowej – prowincje gospodarcze jako wstępne stadium jednej organizacji ludzkości? – perspektywy przyłączenia się do imperium rosyjskiego lub angielskiego – mali i samotni? – nasze zrozumienie dla innych narodów Europy Środkowej – państwa sąsiednie i ich kolonie – powierzchnia wielkich obszarów gospodarczych – ich liczba ludności – czy możliwe jest statystyczne porównanie wielkich obszarów gospodarczych – Wielka Anglia – Stany Zjednoczone – Rosja – perspektywy *Mitteleuropy* – korzyści z globalnej gospodarki dla zwykłych ludzi

VII. Kwestie celne 204

Ustanowienie wspólnoty celnej bez wspólnoty ekonomicznej nie jest możliwe do przeprowadzenia – niebezpieczeństwa związane z utworzeniem związku o charakterze czysto celnym dla Węgier, Austrii i Niemiec – dlaczego o wspólnocie celnej mówi się więcej niż o wspólnocie ekonomicznej – Friedrich List i minister Karl von Bruck jako prekursorzy związku celnego – prusko-niemiecki Związek Celny – osobiste wyznaczenie dotyczące kwestii celnej – problem opracowania jednolitej taryfy celnej – wymiana handlowa między Niemcami a Austro-Węgrami – wspólnota potrzeb, wspólnota komplementarności i konkurencja – stawki celne – konflikty interesów w krajach bałkańskich – wspólne regulacje dotyczące rynków zagranicznych – unia celna, preferencyjne traktowanie i cła wewnętrzne w ramach wspólnego systemu taryfowego – umowy w sprawie zapasów, umowy syndykatowe i umowa handlowa – konsekwencje ujednoczenia ceł w dziedzinie finansów

VIII. Zagadnienia ustrojowe 232

Kto będzie tworzył *Mitteleuropę*? – zapobieżenie centralizacji spraw bez znaczenia dla funkcjonowania *Mitteleuropy* – *Mitteleuropa* nie może się stać państwem związkowym – kwestie

wyznaniowe i narodowościowe są i pozostaną sprawą poszczególnych państw – umowy między państwami – fundamentem zjednoczenia – centralne komisje środkowoeuropejskie do regulowania określonych spraw – niemieckie i austro-węgierskie prawo zawierania umów międzynarodowych – permanentna tymczasowość ugody austro-węgierskiej – odróżnianie się państw narodowych od organizmów wojskowych i gospodarczych – budowa *Mitteleurop*y zagrożeniem dla parlamentaryzmu? – sposób funkcjonowania centralnej administracji środkowoeuropejskiej za dziesięć lat – konwencja wojskowa – wspólna polityka zagraniczna – zakończenie

9

IX. Informacje statystyczne i historyczne	262
X. Bibliografia	302
<hr/>	
Indeks osób	317
Indeks nazw geograficznych	323